

Oslo

Med forbehold om
endringer
SPERRET til 12.3.90
kl. 1000

STATSMINISTER JAN P. SYSE
HILSNINGSTALE TIL YS-KONGRESSEN 12.3.90:

Kongressdeltagere: Sant å si er det ikke så ofte jeg er i Roccosalen på Grand. Desto mer av en glede er det å kunne være her i dag sammen med dere. Ærverdige omgivelser for såvel høytidsstemt festivas som organisatoriske løft. Jeg ønsker dere lykke til med de forestående tre dagers drøftelser.

Lønnsoppgjøret er innledet. Partene sitter sammen. Det er med andre ord normale forhold i arbeidslivet. Slik har det ikke vært de siste to årene.

Jeg legger meget stor vekt på at det igjen er blitt slik. Leste man aviser for bare et par måneder siden, syntes det utenkelig for skrivende kommentatorer at Regjeringen ikke skulle være direkte 3.part i inntektsoppgjøret. Regjeringen måtte bruke mye tid for å vinne forståelse for den endrede ansvarsdeling vi nå har fått. Men tilbake til det "normale " krevet også at det normale blir forenelig med det forsvarlige. Og slik synes det å ligge til rette for i år. Men det gjenstår selvsagt å se det endelige resultat.

Vi har meget ansvarlige organisasjoner i arbeidslivet i Norge. Derfor har også regjeringen gang på

gang understreket at lønnsoppgjøret er partenes ansvar. Slik det skal være i et funksjonerende demokrati, har vi påpekt at lønninger er noe det skal forhandles om. Mellom arbeidstagere og arbeidsgivere.

Derfor er det nå første april slutt på to år med lønnslov. Derfor er arbeidslivets organisasjoner igjen gitt sin rettmessige plass som aktører på denne helt vesentlige arena.

I og for seg venter jeg ingen overdreven takknemlighet for at normale forhold er gjenopprettet i arbeidslivet. Jeg håper imidlertid at dere ikke har store motforestillinger mot at jeg konstaterer at så faktisk er tilfelle. Og at det var en borgerlig regjering som tok skrittet.

*

I møtet i Kontaktutvalget i januar konstaterte vi i fellesskap at sysselsettingsproblemet er vårt felles ansvar. Regjeringen skal og må gjøre sitt innenfor de rammer økonomien gir. Vi gikk derfor inn i et skikkelig arbeid innenfor budsjettets rammer og i forhold til det private næringsliv for å sette iverk tiltak som kunne utløse økt sysselsetting.

Regjeringen har kommet med tiltak som utløser investeringer langt over 10 milliarder kroner i løpet av de nærmest år. I all hovedsak i privat sektor, for det er her veksten i hovedsak må komme.

Samtidig har regjeringen åpnet for endringer i rammevilkår for egenkapitaltilførselen slik at ca. 25 milliarder kroner kan komme inn i kapitalmarkedet og sikre finansieringen av nye investeringer. Innenfor rammene av 1990-budsjettet

setter vi også inn en rekke kortsiktige tiltak innenfor bygg og anlegg, samt at vi styrker arbeidsmarkedstiltakene og senker husholdningenes og næringslivets daglige kostnader ved reduserte telekostnader. Takstmultiplum for rikstakst 2 for hele landet vil bli redusert med 23 pst., mens rikstakst 1 i Nord-Norge vil bli redusert med 40 pst. Vi bruker mer på arbeidsmarkedstiltak enn noensinne og utnytter midlene langt bedre slik at ytterligere tusener får opplæring.

Vi utdyper og forsterker den langsiktige økonomiske kurs vi besluttet oss for ved forårets budsjettbehandling. Man kan ha tillit til at linjen vil bli fulgt. Slik at investeringene kan øke, renten gå ned, og sysselsettingen opp.

Det vi har ønsket å fokusere, er at arbeidslivets parter selv nå må gi sitt bidrag for økt sysselsetting gjennom et moderat oppgjør. Jeg vil gjerne her berømme Jan Andersen-Gott for de holdninger han har vist i denne sammenheng. Bl.a. sa han til Dagbladet 9. februar: "Vi kan ikke ønske eller true oss vekk fra den klamme hånd 160.000 ledige legger over oss. Det vi har minst bruk for, er uansvarlighet. Det vil bare styrke økonomien til enkelte medlemmer, mens vi risikerer å støte flere ut i ledighet." For vi kommer ikke unna at lønnsutviklingen - og dermed pris- og kostnadsutviklingen er vårt fundamentale problem. Over en årrekke har Norge hatt for sterk pris- og kostnadsvekst. Det norske kostnadsnivå ligger 20-25 prosent høyere enn hos våre handelspartnere - mest som en følge av 70-åras politikk.

Problemet med dyre kortsiktige tiltak er at de ødelegger den langsiktige løsningen av problemet. Norske omkostninger ligger 20 pst. for høyt. Vi har en sterk vekst i offentlige utgifter i forhold

til utviklingen i privat sektor. Vi har et statsbudsjett med underskudd. Prisstigningen er stadig for høy, renten burde komme ned. Da kan vi ikke sprøyte mer penger ut over offentlige budsjetter og dermed forverre alle disse problemene. Derfor sier Regjeringen at de tiltakene vi setter inn, skal være innenfor rammene av det vedtatte budsjettet. Det er ikke et dogme, det er en nødvendighet.

I det hele tatt må vi bekjempe den norske folkesyken som består i at man bare kan håndtere én sak av gangen. Den ene uken er det bare eldreomsorg, den andre bare arbeidsløshet, den tredje bare Nord-Norge. Og alle problemene skal løses øyeblikkelig ved å bruke oljemilliardene. (Som allerede er brukt opp.) Det hele minner om familiefotografieene i tegneserien Finbeck og Fia, der alle personene henger utenpå rammene.

I mange år trodde jeg det var et merkelig påfunn, inntil jeg kom inn i norsk politikk. Også der hang de fleste utenpå rammene.

I en så åpen økonomi som den norske må alle bedrifter være internasjonalt konkurransedyktige. Det høye lønnsnivået motsvares imidlertid ikke av en tilsvarende høyere produktivitet i norske bedrifter. Tverimot, etter to tiår med forholdsvis lav produktivitetsvekst er det lite som tyder på at produktivitetsveksten i norsk økonomi er høyere enn i andre land. Og vår levestandard er ei heller høyere enn i andre land - vi er ikke best i klassen - tverimot, vi er på linje med Italia!

Vi vil imidlertid ikke make å redusere det relative kostnadsnivå raskt. Det ligger dermed i kortene at det vil ta tid å etablere et varig og trygt grunnlag for øket sysselsetting. Samtidig kan vi nå en rask forbedring i forhold til vårt naboland, Sverige. I 1989 var timelønnsveksten

9,5 pst. - altså det doble av i Norge - og utviklingen i år ser ikke bedre ut. Vi kan således bedre vår situasjon i forhold til Sverige med nær 10 pst. på to år.

I dette arbeidet behøver regjeringen hjelp fra alle konstruktive krefter. Ikke minst fra ansvarlige organisasjoner i arbeidslivet. Vi trenger også en øket forståelse i det politiske miljø for nødvendigheten av et tilstrekkelig langsiktig perspektiv for de beslutninger som fattes. Selv om dette ikke er et forum for partipolitikk, må jeg likevel få si noe om dette: Dessverre er det tegn som tyder på at Arbeiderpartiet er i ferd med å falle tilbake til den form for overbudspolitik som kjennetegnet partiet midt på 80-tallet. I løpet av to uker i februar fant de plutselig rom for 2,5 mrd.kr. til ulike sysselsettingstiltak, 1 mrd. kr. til kyst-Norge og 300 mill.kr. til eldreomsorg - og to uker senere ytterligere 700 mill. kr. til eldre! Dette vitner ikke om den seriøsitet man bør forvente. Det tjener ikke landet - og det tjener ikke de arbeidstagerne YS representerer. Det er aldri lønns- mottagere som vinner når prisstignings- og rentekarusellen skrur seg oppover.

I denne forbindelse synes jeg Halden Arbeiderblad har satt ord på den advarsel jeg også selv kunne tenke meg å fremføre overfor Arbeiderpartiet. Avisen skriver:

"- Arbeiderpartiet må ikke bli to partier: Et regjeringsparti med ansvarlige standpunkter, og et opposisjonsparti med populære standpunkter."

Men at oppgaven er vanskelig, betyr ikke at den ikke kan løses. Men oppgaven må leses - og forstås - før den kan løses. Det er derfor viktig at myndigheter og organisasjoner har den samme oppfatning av virkeligheten. Det norske kostnadsproblem kan vi bare løse ved at:

- De nominelle lønninger vokser mindre enn hos våre handelspartnere,
- produktivitetsveksten tiltar slik at produktiviteten øker minst på linje med veksten ute.

Klarer vi dette vil konkurranseevnen kunne styrkes over flere år. Norge vil stå bedre rustet til å møte de utfordringer som venter oss på den internasjonale arena. Og - vi vil ha et trygt grunnlag for å få flere i arbeid. Den utfordringen bør hvile tungt på oss alle.

Tiden er nå definitivt inne for å sette snevre sær- og egeninteresser til side, til beste for et styrket fellesskap. Der håndslaget til de mindre heldige i samfunnet blir noe mer enn bare ord. Ved starten av forhandlingene i staten tok regjeringen - ved arbeidsminister Kristin Clemet - opp kravet om 37.5 timers netto ukentlig arbeidstid i offentlig sektor. Det tilsvarer en mulig effektivitetsgevinst på nær 1 milliard kroner i offentlig sektor totalt, noe som fremdeles ikke er småpenger her i landet.

Arbeidsministeren har møtt noe motbør etter at forslaget ble lansert, men hun har møtt få motargumenter. Jeg har lyst til å benytte denne anledning til å si at alle vi som har arbeid nå bør legge oss litt ekstra i selen; til beste for både de som ikke har en daglig jobb å gå til, og for de mange som trenger omsorg og pleie.

37,5 timers ukentlig arbeidstid er hverken urimelig eller uvanlig. Som Bergens Tidende skrev på lederplass forleden:

-"Vi har ingenting å innvende mot et slikt utspill, selv om det utvilsomt kan forsure forhandlingsklimaet. Det skulle bare mangle at ikke dette skulle bli forhandlingstema",

skriver avisen og fastslår: "Noen saklige argumenter for å opprettholde ulik arbeidstid er ennå ikke ført i marken."

Livet er en god skole, men billig er den ikke, heter det. Og dette gamle ord har vi fra tid til annen blitt minnet om når kravet om "friske penger" har meldt seg med varierende styrke fra de forskjelligste hold.

Det vi er nødt til å huske på, er at ingen problemer løses ved at seddelpressen går. Med 38 milliarder i underskudd på statsbudsjettet blir dessuten begrepet friske penger nokså meningsløst. "Å bruke mer oljepenger" er enda mer meningsløst. Vi bruker alle og mer til - som vi låner. Hadde vi hatt oljefond i dag hadde vi ikke hatt en krone å sette i det.

I forbindelse med regjeringsskiftet i fjor høst uttalte folk fra Ap-ledelsen at den nye regjeringen kom til "dekket bord". Var det dekket, så var det med problemer. Den nye regjeringen overtok en stagnasjonsøkonomi, preget av kraftig stigende ledighet og fallende investeringer. Disse problemene er der fortsatt, noe ikke minst sentralbanksjef Hermod Skånland klart ga uttrykk for i sin årstale for en tid tilbake. Men det er positive trekk i bildet, og regjeringen har ambisiøse mål. Vi har lagt viktige steiner på

plass, men resultatene melder seg ikke over natten.

De sentrale elementene i Regjeringens økonomisk-politiske strategi er disse:

- En fast valutakurspolitikk som skaper tillit til vår lavinflasjonslinje.
- En stram finanspolitikk hvor offentlige utgifter vokser mindre enn nasjonalinntekten.
- Strukturpolitiske tiltak som sikrer bedre utnyttelse av ressursene og høyere produktivitetsvekst enn i 1980-årene.

De tre siste år har gitt en svak nedgang i kjøpekraften for mange. Statistisk Sentralbyrå har nylig dokumentert at skatteomleggingen fra 1986 til 1989 har ført til høyere marginalsatt og høyere skatt totalt for store grupper lønns-mottagere. Dette var helt motsatte resultater enn det som var ønskelig. Vi sitter igjen med et reformert skattesystem som må reformeres. Lavere marginalsatt må ikke forbli en papirtiger også neste tiår. At mennesket angivelig er det eneste dyr som kan flås mer enn en gang, blir i denne sammenheng en ytterst mager trøst.

Det var Guttorm Hansen som i sin tid så treffende formulerte følgende: "Vil man gjøre noe med marginalsatten må man gjøre noe med marginalskatten".

Han hadde rett. Det finnes ikke noe alternativ. For regjeringen har det vært vesentlig å få ned marginalsatten. Dette er et arbeid vi kommer til å fortsette. Målsettingen med det vi nå gjør er å få istand en bredere omlegging av person- og bedriftsbeskatningen. Det vil gi både lavere skattesatser generelt og lavere marginalsatser.

Øket skattenivå og øket marginalsatt har dessuten en klar negativ virkning på lønnsoppgjørene. De nominelle tillegg må hele tiden økes ut over det vi har råd til som nasjon, om kjøpekraften skal beholdes.

Også dette hadde vi for øye da vi i fjor høst la opp til et samlet skatteopplegg som reduserte skattene med godt over tre milliarder kroner. Av enkelte ble skattesenkningen bagatellisert, mens andre så en "rasering av velferdsstaten" i kjølevannet av lavere skatt. I gjennomsnitt tyder det på at vi traff sånn noenlunde selv om gjennomsnittet ikke alltid er det saliggjørende; Man overlever ikke lenge med hodet i kjøleskapet og beina i peisen, men gjennomsnittstemperaturen vil forskerne finne akseptabel.

Det er interessant å konstatere at iallefall NHO oppfatter skattereduksjonen som så vesentlig at man mener at de med inntekt over 250 000 kroner ikke behøver lønnstillegg i det hele tatt for å opprettholde kjøpekraften i år. Fra arbeidstagersiden er det også dokumentert at skattelettelsen betyr fra 1-3 prosent netto økning i disponibel inntekt. Det er overhodet ikke tvil om at skattelettelsene vil bli vektlagt - og vil redusere de nominelle tilleggene ved årets oppgjør.

*

YS ble stiftet i 1977, da mange frittstående organisasjoner oppdaget at de på egenhånd ikke nådde frem. Nå har jeg latt meg fortelle at organisasjonen har mer enn 173 000 medlemmer. Tuftet på prinsippet om partipolitisk uavhengighet, stor selvråderett for det enkelte forbund, men samtidig med vilje til solidaritet når det behøves, er YS i dag en viktig faktor i norsk arbeidsliv.

Det er kanskje unødvendig, men la det være sagt: Regjeringen legger stor vekt på å få en konstruktiv dialog med partene i arbeidslivet, YS inkludert. Gjennom møtene i Kontaktutvalget og på andre måter er vi da også til enhver tid løpende orientert om holdninger og problemer. Men kontakt betyr ikke enighet, selv om jeg er glad for å kunne si at det i Norge aldri har vært vanskelig å være enige om de brede overordnede målene i vår økonomiske politikk.

Det nære samarbeidet mellom politiske myndigheter og partene i arbeidslivet er på mange måter et særtrekk ved det norske system.

I dagens situasjon blir dette samarbeidet viktigere enn kan hende noengang før. For nå er det bokstavelig talt samling i bønn som behøves her til lands. Gjennom en årrekke har vi bevilget oss et høyt nivå på offentlig og privat forbruk. Mens andre land midt på 70-tallet startet en omstrukturering av sitt næringsliv for å sikre fremtidig konkurransevne, valgte vi den letteste utveien på kort sikt: Vi skjøv problemene foran oss og brukte av oljeformuen.

Dette fundamentale feilsteg må nå rettes opp. Som det heter i Trøndelag: Aukt og spara kan lenge vara, men sus og dus gjer aude hus.

Det britiske tidsskriftet The Economist skriver: "Det er en myte at det er umulig å bli rik i Sverige. Stockholm har flere Porscher pr. person enn noen annen by i verden. Det som er umulig, er å bli rik ved ærlig slit."

Ved ærlig slit..... Jeg tror såvel politikere som andre nå bør vie det begrepet betydelig oppmerksomhet. Norge rystes nå av det som nærmest

grenser opp til en tillitskrise mellom politikere og befolkning. Og selv om ingen skal dømmes før alle sider av en sak er grundig undersøkt, virker det unektelig som om ting har foregått - ikke minst i hovedstaden - som vi mente å være forsånet for her i landet.

Jeg har bare en oppfatning om snusk og fanteri: Det skal ikke forekomme, hverken i politikken eller andre sammenhenger. Derfor har jeg tatt til orde for en politikkens "Vær varsom-plakat". Det er også et sterkt behov for at alle som engasjerer seg i politikk har en klar forståelse for hvilke habilitetsregler som må gjelde.

At det nå synes å være stemning for at i alle fall Stortingsvalgte politikere skal registrere alt de måtte ha av økonomiske interesser, er lett forståelig. Jeg vil advare mot å tro at et slikt register i seg selv vil løse særlig mange problemer. For den som ønsker å drive dobbeltspill, vil mulighetene fremdeles finnes. Til syvende og sist blir også politisk redelighet og ærlig fremferd et spørsmål om personlige egenskaper. Om moral. Om rettferdighet. Om at det finnes et indre kompass som man styrer etter. La oss sammen bekjempe det ondet som synes å ha fått utbredelse enkelte steder - for vi blir alle tapere i et samfunn som går moralsk av hengslene.